

Asia: VN/20307/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioden yhteensovittamista koskevaksi lainsäädännöksi (ns. joustomalli)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hengityслиitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto koskien hallituksen esitystä työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioden yhteensovittamista koskevaksi lainsäädännöksi. Hengityслиitto nostaa lausuttavana olevasta ns. joustomallista esiin seuraavia näkökulmia.

Hengityслиitto näkee esityksen tavoitteen ja järjestelmän joustavuuden lisäämisen hyvänä asiana. Uuden mallin tavoitteena on saada työkyvyttömyyseläkkeen saajien jäljellä oleva työkyky paremmin käyttöön ja antaa heille mahdollisuus kasvattaa tulojaan. Ehdotetussa mallissa eläkkeensaajan työansioihin sovellettaisiin kalenterikuukausikohtaista suojaosaa. Jos kalenterikuukauden työansiot eivät ylittäisi suojaosan määrää, ne eivät vaikuttaisi eläkkeen maksamiseen. Lisäksi säädettäisiin kalenterivuosisuoraisesta määrästä (ns. jousto), jonka suuruiseksi kalenterivuoden ajalta yhteen laskettavat suojaosan ylitykset enintään voisivat nousta ilman, että eläkkeeseen työansioden vuoksi tehtäisiin vähennyksiä. Hengityслиitto näkee, että mallin avulla voi kokeilla hetkellistä työajan lisäämistä. Malli mahdollistaisi satunnaiset suojaosan ylitykset esimerkiksi lomarahojen ja lisäpalkkioiden osalta. Uusi malli voi kannustaa esimerkiksi nuoria ottamaan vastaan kausitöitä.

Hengityслиiton näkökulmasta epävarmaksi jää se, kannustaako joustomalli kuitenkaan ottamaan vastaan pidempiaikaista ja vakituista työtä, jos on pelko työkyvyttömyyseläkeoikeuden menettämisestä työtulojen takia. Tätä korostaa myös se, että eläkkeen lepäämään jättämisen mahdollisuus poistuu uudessa mallissa kokonaan. Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien tilanteet ja toimintakyky voivat vaihdella huomattavasti eri aikoina. Työtehtävät voidaan joutua räätälöimään tarkasti eikä työn jatkuvuudesta ole välttämättä takeita. Työpaikan vaihtaminen voi olla vaikeaa.

Etenkin osatyökyvyttömiä ihmisten osalta heidän sallitut tulonsa eivät työnteon vuoksi kasva, kun yhteensovituksen takia eläkkeen osuutta kokonaistuloista leikataan. Jouston määrä on siihen

nähden matala, että uudistuksessa toteutuisi tavoite osatyökyvyttömän mahdollisuudesta kokeilla turvallisesti ja pitempiaikaisesti työntekoa ja kasvattaa siten tulojaan. Osatyökyvyttömän voi olla pakko vähentää työtuntejaan esimerkiksi palkankorotuksen yhteydessä. Tämä ei kannusta eläkkeensaajaa eikä työnantajaa.

Hengityслиiton näkökulmasta on hyvä, ettei yhteensovitus koske eläkkeensaajan kuntoutusrahaa. Kelan tai työeläkeyhtiöiden kuntoutukseen osallistumisen kynnyks madaltuu, kun ei ole pelkoa eläkkeen menettämisestä. Lisäksi on tärkeää, että omaishoitopalkkioita ei katsota työansioksi ja rajataan yhteensovituksen ulkopuolelle.

Valituskelpoisen päätöksen työkyvyttömyyseläkkeen yhteensovittamisesta saisi kerran vuodessa. Tämä voi olla liian harvoin. Valituskelpoinen päätös tulee antaa heti, kun työkyvyttömyyseläkettä yhteensovitetaan eli eläkkeen määrää vähennetään ensimmäisen kerran, jolloin eläkkeensaajalla on mahdollisuus heti korjata mahdolliset yhteensovitusta koskevat virheet ja hän saa tiedon alkaa seurata yhteensovittamista.

Esityksessä mainitaan tiedottamisen tarve, mutta asiakkailta on vaihtelevasti kykyä omaksua muutoksia. Joustomallin mukainen toiminta vaatii eläkkeensaajalta paljon valmiuksia seurata asioita, kuten suojaosaa, joustoa ja yhteensovittamista. Automatisoidut säännöt vaikeuttavat tilanteen kokonaiskuvan hahmottamista asiakkaille, joiden tilanteet ovat yksilöllisiä ja vaihtelevia. Henkilökohtaista neuvontaa tullaan tarvitsemaan paljon, automatisaatio ei sitä tarvetta poista.

Hallituksen esityksessä on esitetty useita laskelmia siitä, millaisia positiivisia vaikutuksia joustomallilla olisi julkiseen talouteen. Tiukassa taloustilanteessa tämä on tärkeä yhteiskunnallinen näkökulma. Hengityслиitto näkee, että isompia säästöjä saataisiin kuitenkin panostamalla varhaiseen kuntoutukseen, jolla ehkäistään työkyvyttömyyttä. Viime vuosina tässä on otettu isoja takapakkeja, kun esimerkiksi nuorten kuntoutukseen pääsyn kriteerejä on tiukennettu ja kuntoutusten palveluvalikoimaa on supistettu. Lisäksi ennaltaehkäisevistä ja erityisesti työkyvyttömyyseläkeuhan alla olevien nuorten tukipalveluista on tehty suuria leikkauksia viime aikoina (Kela, hyvinvointialueet).

Esityksen lausuntoaika on liian lyhyt. Se on Valtioneuvoston omien ohjeiden vastainen. Valtioneuvoston kanslian Lainvalmistelun kuulemisoppaassa (Valtioneuvoston julkaisuja 2025:88) todetaan "Lausuntomenettelyyn varataan aikaa vähintään kuusi viikkoa ja laajoissa hankkeissa vähintään kahdeksan viikkoa. Lausuntoaikaa on aihetta pidentää, jos se ajoittuu yleiseen lomakautteen. Lausuntoaika voi olla lyhyempi vain perustellusta syystä, joka mainitaan lausuntopyynnössä sekä hallituksen esityksessä taikka asetuksen tai määräyksen esittelymuistiossa."

Mäki Sari
Hengitysliitto ry